

checkpoint

MAANDBLAD VOOR VETERANEN

Slag in de Javazee

- Veteranen en hun tatoeages
- Nieuw-Guineaveteraan met een missie

jan-febr 2012

1

onverminderd hoog

Uitkomsten

Belangrijkste uitkomst van het nieuwe onderzoek is dat Checkpoint weliswaar minder lang, maar nog altijd heel goed wordt gelezen: 51 procent van de jonge veteranen leest het blad grotendeels of helemaal, terwijl dat percentage onder de oudere lezers op 66 ligt. Van de jongeren geeft 8 procent aan dat nauwelijks of helemaal niet te doen en dat geldt ook voor 4 procent van de ouderen. Ondanks een daling in leestijd, die onder meer samenhangt met een intensiever internetgebruik, zien zowel oudere als jongere veteranen Checkpoint nog altijd als belangrijkste informatiebron voor veteranenonderwerpen. De positieve resultaten uit 2003 en 2006 blijken geen toevalstreffers. Zo wordt de redactionele component van Checkpoint opnieuw erg positief beoordeeld. Dat wil zeggen: zaken als de informatieve waarde met een 7,4 (2006 ook 7,4) en de vormgeving met een 7,4 (2006: 7,7) scoren ruimschoots voldoende. Ook over de lengte van de artikelen is men met een 7,3 (2006 ook 7,3) niet ontevreden, zij het dat bij dit punt toch herhaaldelijk ook wordt opgemerkt dat de artikelteksten wel ietsje korter zouden mogen. Ook met de diepgang zit het met gemiddeld een 7,2 (2006 ook 7,2) wel snor. Met een 7,5 wordt evenzeer gunstig geoordeeld over de schrijfstijl (2006: 7,4). In alle drie de onderzoeken scoort het gebruikte fotomateriaal een 7,6. Kritiek is er natuurlijk ook, met name op de lay-out en het gebruik van (steun-)kleuren. Het mag allemaal wel 'wat flitsender', zoals een ondervraagde aangaf. Dat laatste is zeker reden om weer eens kritisch naar de huidige lay-out te kijken.

Eigen koers

Ondanks het feit dat het blad rechtstreeks voortvloeit uit het veteranenbeleid van het ministerie van Defensie en ook volledig wordt gesubsidieerd door de minister, wordt Checkpoint niet ervaren als 'his masters voice'. Dat wil zeggen: de inhoudelijke objectiviteit

wordt met een 7,6 (2006: 7,1) gehonoreerd. Bij dit onderwerp werd ook in de vorm van een stelling stilgestaan, namelijk: 'De artikelen in Checkpoint zijn te veel een verlengstuk van Defensie'. Van de jongere ondervraagden was 20 procent het daarmee eens, 12 procent reageerde neutraal en een meerderheid van 68 procent kon zich daarin niet vinden. Onder de ouderen lagen die cijfers op respectievelijk 25, 4 en 71 procent.

Evenzeer interessant zijn de reacties op de omgekeerde stelling, te weten: 'De artikelen in Checkpoint keren zich te veel tegen Defensie'. Daarmee stemde 8 procent van de ouderen in, 12 procent reageerde neutraal, terwijl een overgrote meerderheid van 80 procent dat niet vond. Onder de jongeren lagen die percentages op respectievelijk 11, 21 en 68. Conclusie: het wordt gewaardeerd dat Checkpoint enerzijds een eigen koers vaart en daarbij anderzijds Defensie klaarblijkelijk niet onheus bejegt. Bijna vier op de tien lezers van Checkpoint heeft interesse in een digitale versie van Checkpoint. Dat wil zeggen: 13 procent van de oudere veteranen is tevreden met uitsluitend een digitale versie, onder de jongere lezers ligt dat percentage op 23. Daarentegen zegt 68 procent van de ouderen en 59 procent van de jongeren dat ze helemaal geen digitale Checkpoint willen ontvangen. De overigen ontvangen het liefst een papieren en een digitale versie.

Aanbiedingen

In 2003 en 2006 werd door de veteranen ernstige kritiek geuit op de aard en de kwaliteit van de aanbiedingen zoals die via Checkpoint aan veteranenpashouders werden en nog steeds worden geboden. 'Niet relevant' waren ze, en bovendien 'veel te veel'. De oplossing? 'Geen aanbiedingen en advertenties meer', maar als het dan toch moet, méér 'voor jonge veteranen' en in ieder geval 'geen rolstoelen' meer. Naar aanleiding van deze onbevredigende uitkomsten is een andere koers uitgestippeld en die lijkt anno 2011 zijn vruchten af te

werpen. Immers, het percentage oudere veteranen dat de advertenties relevant vindt, steeg van 43 in 2006 naar 47 in 2011. Onder de jongeren is die stijging veel opvallender, namelijk van 26 procent in 2006 naar 45 procent nu.

Overbelicht

Sinds de meidagen van 1940 zijn Nederlandse militairen in tientallen verschillende operaties ingezet onder oorlogsomstandigheden of daarmee vergelijkbare situaties. Praktisch gezien is het onmogelijk om bij al die optredens stil te staan in een frequentie die recht doet aan de inzet, de offers en ook aan het verwachtingspatroon van de ingezette militairen. Er worden daarom door de redactie noodgedwongen keuzes gemaakt, maar zijn dat ook wel de goede? Met andere woorden: vinden de veteranen zélf dat bepaalde missies bijvoorbeeld worden overbelicht? De top drie die momenteel te veel aandacht krijgt volgens de ondervraagden staat in tabel 1.

Tabel 1 Top drie overbelichte missies

Oude veteranen	Jonge veteranen
1. Afghanistan (33%) 2. Indië (24%) 3. Bosnië (12%)	Indië (53%) Bosnië (11%) Afghanistan (11%)

Toekomst

Nu binnenkort ook actief dienende militairen met uitzendervaring zich veteraan mogen noemen, ligt het voor de hand de inhoud ook op deze doelgroep af te stemmen. Het onderzoek wijst uit dat de huidige lezers daar ook voor open staan. De groep geeft namelijk aan behoefte te hebben aan meer informatie over lopende operaties. Belangrijke constatering is daarnaast dat Checkpoint steeds vaker wordt gelezen om op de hoogte te blijven en minder om herinneringen op te halen. Dat aspect, in combinatie met de kritiek op met name de vorm van het blad, heeft ongetwijfeld gevolgen voor Checkpoint in 2012!

Tattookoning Henk Schiffmacher is zoon van Indiëveteraan

Relatie tussen krijgsmacht en tatoeages

Wie in de zomer een strand in Portugal bezoekt, ziet ze vrij gauw: de Portugese mannelijke badgasten van rond de zestig. Bij velen van hen is een tekst te ontwaren op hun schouder gevolgd door een jaartal. Meestal is het 'Angola' en de jaartallen variëren dan van 1962 tot 1975. Dit zijn Portugese veteranen die een afschuwelijke dekolonisatieoorlog in zijn gestuurd. Het is alsof ze het litteken van die oorlog op hun ziel van ondertiteling willen voorzien.

Door: Gielt Algra

Foto: Karin Stroo

Militairen en tatoeages, het blijkt ook hier weer een hoofdstuk apart te zijn. Naast dat er vanzelfsprekend heel veel militairen en veteranen zijn die gewone tatoeages laten zetten, blijken er ook vele tatoeages te zetten die gerelateerd zijn aan 'het vak' of de gebeurtenissen die ze als militair hebben meegemaakt. Voor de documentaire *Beer is Cheaper Than Therapy*, onlangs nog op de tv en ook te zien geweest bij het *International Documentary Film Festival Amsterdam*, had maakster Simone de Vries in Fort Hood, Texas flink wat militairen nodig die wilden vertellen waar zij zoal doorheen gingen (zie ook *Checkpoint 9-2011*). Bij de première kreeg zij de vraag hoe ze aan deze jongens gekomen was. Een van haar tips was, en dat komt ook nadrukkelijk terug in de documentaire, om rond te hangen in de lokale tattoo-shop. In de documentaire zie je hoe Amerikaanse militairen, jongens nog, hun lichamen laten tatoeëren met

teksten als 'Never Surrender'.

Een zoektocht op het internet levert al vrij snel filmpjes op waaruit blijkt dat er zelfs teksten getatoeëerd worden die blijkbaar als een lijfspreuk meegevoerd moeten worden om de moed erin te houden. Zoals een marinier met de tekst 'De Heere is bij mij, ik zal niet vreezen, wat zal mij een mens doen' ('*The lord is on my side, I will not fear, what can man do to me*', psalm 118:6).

Bloedgroep

In de Verenigde Staten heeft de krijgsmacht inmiddels regels opgesteld ten aanzien van tatoeages. Zo mogen ze niet echt zichtbaar zijn in sportkleding (onderarmen, aangezicht, onderbenen) en ook mogen de teksten en afbeeldingen niet seksistisch of racistisch zijn. Er is nogal wat verzet tegen deze aanscherping van de regels, voornamelijk met het argument dat het er 'nu eenmaal bij hoort', vooral in het militaire vak. Velen laten nu vastleggen wat ze al hebben staan, zodat die als vastgelegde rechten gelden en ze niet gedwongen kunnen worden ze achteraf te verwijderen. Een van de bekende criticasters van de aanscherping van dit beleid, die ook zelf verschillende tatoeages heeft, waaronder een op zijn billen, is R. Lee Ermey. Ermey is de 'Gunny sergeant' uit de film *Full Metal Jacket* van Stanley Kubrick. Ermey was in eerste instantie als adviseur naar de regisseur gestuurd om te laten zien hoe een drillsergeant in het Amerikaanse Korps Mariniers te werk gaat. De regisseur was zo onder de indruk dat hij hem de rol aanbood, in plaats van een acteur in te huren. Ermey werd een held en een toonbeeld van het korps, met tatoeages dus, zoals nu blijkt. Niet altijd is het een deel van de cultuur. Vaak werd het ook verplicht opgedrongen. Bekend zijn de SS'ers die hun bloedgroep onder de linkerarm getatoeëerd hadden gekregen. Het was ook de manier waarop velen later herkend wer-

den tijdens hun uitzending door andere Indiëveteranen. Zij herkenden dan de tatoeage of het litteken dat ervoor in de plaats was gekomen in een poging dit verleden te wissen.

Officieren

Een bezoek aan het nieuwe Tatoeagemuseum aan de Plantage Middenlaan 62 te Amsterdam en de ontmoeting met de geestelijk vader van dit museum en icoon van de Nederlandse tatoeagecultuur Henk Schiffmacher leert ons dat er al sinds de oudheid een relatie is tussen de krijgsmacht en de tatoeagecultuur. Schiffmacher legt uit dat de Vandalen en de Romeinen hun legionairs al tatoeëerden en dat dit op allerlei manieren in gebruik is gebleven onder de leden van de krijgsmacht. "In Nederland is het nog niet zo'n grote cultuur als bijvoorbeeld in Groot-Brittannië. Daar is het al eeuwen een traditie om bijvoorbeeld een regimentstattoo te zetten." Hij legt uit dat bepaalde eenheden tatoeëerders in hun gelederen hadden en dat dit gebruik ook aangemoedigd werd door belangrijke personen als de Britse oorlogsheld van de Eerste Wereldoorlog Lord Kitchener. Schiffmacher, zelf zoon van een Indiëveteraan, vertelt dat dit niet alleen om de manschappen ging, maar ook om de officieren. "Mannen als generaal Montgomery hadden een tatoeage, maar ook Churchill had bijvoorbeeld een anker getatoeëerd." Dit bleef niet alleen tot Groot-Brittannië beperkt. Stalin is, naast dictator, immers ook legeraanvoerder geweest in het Rode Leger. Met een veelbetekenende blik vertelt Schiffmacher dat Stalin een doodshoofd op zijn borst had getatoeëerd.

Eerbetoon

Schiffmacher durft te stellen dat er in Nederland onder de leden van de krijgsmacht meer mensen met een tatoeage rondlopen dan gemiddeld in Nederland

■ Henk Schiffmacher.

te verwachten is. Hij legt uit dat er natuurlijk een relatie is met de marine en de zeevaart, waar ook vanuit traditie al veel meer mensen een tatoeage lieten zetten. In het verleden gebeurde dat nogal eens met de gedachte om de toen nog gehanteerde lijfstraffen te kunnen ontlopen. Zeelieden lieten dan een religieuze tatoeage op hun rug zetten in de hoop dat dit de eventuele 'gelovige bestraffer' zou doen terugschrikken om hier slaag op uit te delen.

Een andere anekdote die hij vertelt, gaat over de tatoeage die vaak in de Amerikaanse marine uit een soort bijgeloof genomen wordt. "Daar wordt op de ene voet een kip en op de andere voet een varken getatoeëerd." Uit een van de overleveringen zou bij het vergaan van een schip in een ver verleden een kooi met een kip en een varken zijn gered, terwijl van beide beesten bekend is dat ze niet kunnen zwemmen. "Deze tatoeage zou je dan behoeden voor de verdrinkingsdood", legt hij uit.

Ook worden tatoeages gebruikt als een eerbetoon of herinnering aan een gesneuvelde kameraad. Schiffmacher zelf heeft na het sneuvelen van Timo Smeehuizen in Afghanistan elf van zijn

collega's, zijn moeder en zijn vriendin getatoeëerd. "Met het tatoeëren wordt de geestelijke pijn door lichamelijke vervangen, met het prikken van de naald", legt hij uit. Dit kunnen allerlei tatoeages zijn, maar vaak zijn het de namen van de gesneuvelden of de datum waarop de tragedie plaatsvond. Dit is niet iets nieuws, het komt zelfs voor dat er na een crematie een klein beetje van de as van de gecremeerde wordt gebruikt bij de tatoeage. Ook na de dood van Mark Schouwink in Afghanistan, zo blijkt uit een artikel uit het *Leidsch Dagblad*, hebben elf van zijn kameraden en zijn broer, vader en vriendin een tatoeage laten zetten die hen op de een of de andere manier met hem verbindt. Ook zijn ze hierdoor weer onderling verbonden en zij komen dan ook, terwijl het peloton uit elkaar is gevallen, nu nog jaarlijks bij elkaar voor een barbecue en een borrel die wordt georganiseerd door de vader en moeder van Mark.

Aangrijpend

Terwijl er nog steeds veel commentaar te horen is op het dragen van tatoeages, lijkt het ondertussen ook in Nederland steeds meer uit de taboesfeer te komen.

De beroemdste veteraan van Nederland, prins Bernhard, had natuurlijk ook een tatoeage, vertelt Schiffmacher. "Maar ook Peter Tazelaar bijvoorbeeld (Engelandvaarder en ridder MWO; red.). Die had een Schotse distel." De beroemde voorbeelden en de tatoeages uit eerbetoon lijken er debet aan te zijn dat er iets minder moeilijk tegen het zetten van tattoos wordt aangekeken.

Soms was een tattoo echter als straf bedoeld. In de Amerikaanse burgeroorlog werden nog deserteurs met een D getatoeëerd, zo legt Schiffmacher uit. Ook is er het verhaal dat leden van het Franse vreemdelingenlegioen er de gewoonte op nahielden een laars op hun geslachtsdeel te laten tatoeëren, wat vervolgens weer tot allerlei uitspraken met betrekking tot laarzen met een dubbele betekenis in dit legioen leidde. Schiffmacher kan hartelijk lachen om dit soort anekdotes. Hij geeft echter ook aan wel degelijk aangegrepen te zijn door het zetten van de tatoeages ter herinnering aan een gesneuvelde kameraad. "Omdat je hun lichamen letterlijk onder handen neemt, weet je ook heel goed hoe jong ze nog zijn."

Het grijpt je en laat

Toen half november 2011 de Nederlandse vertaling van zijn eerste roman *Matterhorn* op de markt kwam, waren de superlatieven in de buitenlandse pers bij verschijning van het boek de Nederlandse critici niet ontgaan. Dit was 'de nieuwe Norman Mailer', auteur van *the Naked and the Dead*. De Amerikaanse schrijver Karl Marlantes baseerde *Matterhorn* op zijn eigen ervaringen als militair in Vietnam.

Door: Gielt Algra

Foto: Claudia Heineremann

De Britse kwaliteitskrant *the Observer* meende zelfs dat Marlantes zich met zijn debuut onmiddellijk plaatste naast schrijvers als Stephen Crane, Joseph Heller en zelfs Ernest Hemingway. Op 18 november werd er een publieksinterview met de schrijver georganiseerd in Den Haag, in het kader van het Crossing Border Festival. De interviewer, PvdA-Tweede Kamerlid Frans Timmermans, bevestigde dat de buitenlandse roem die aan de Nederlandse introductie van het boek voorafging zeker niet overdreven was. Hij had het boek ter voorbereiding van deze sessie slechts enkele dagen van tevoren gekregen en was daardoor eerst nog bang geweest dat hij het 576 pagina's tellende werk niet op tijd tot zich zou kunnen nemen. Vervolgens bekende hij, dat hij toen hij erin begonnen was, zo door het boek gegrepen werd, dat hij niet meer in staat was geweest het weg te leggen.

Roman

Matterhorn is gebaseerd op Marlantes' ervaringen als militair in Vietnam. Onmiddellijk bekruipt je als lezer het gevoel dat dit dan wel een roman is, maar dat het de werkelijkheid meer benadert dan welke journalistieke rapportage, documentaire of militair-historisch wetenschappelijk onderzoek ook. Het boek grijpt je en laat je niet meer los.

Na het afronden van dit boek lijkt het erop dat Marlantes het genoeg van zich af heeft kunnen zetten om er nu beschouwend naar te kijken. Het resultaat is een tweede boek, nog niet in het Nederlands vertaald, *What It Is Like to Go to War*. Alhoewel dit een scherp analytisch non-fictie boek is, lijkt het geheel logisch en bijna verklarend uit zijn eerste roman voort te vloeien. Medewerkers van het Kennis- en Onderzoekscentrum van het Veteraneninstituut kregen het boek bijna opgedrongen door hun Amerikaanse collega's en andere contacten in de VS. Dit was een 'must'.

Het is een lange weg geweest voor de auteur en dat heeft er vooral mee te maken van hoever hij kwam. In zijn tweede boek beschrijft hij dan ook zijn startpunt: 'Mensen liegen. Ze liegen in zaken, ze liegen in huwelijken en ze liegen in het leger. Maar het wordt meestal niet als vanzelfsprekend beschouwd, maar als een uitzondering. In Vietnam werd liegen de norm en ik nam mijn aandeel daarin. In Vietnam werd liegen zo'n vanzelfsprekend deel van het systeem dat niet liegen soms immoreel leek.'

Weg

Op de vragen van Timmermans bij het publieksinterview legde Marlantes uit hoe hij er eigenlijk toe kwam om dit verhaal op te schrijven. In eerste instantie, zo bleek, wilde hij dit boek al in 1978 uitgeven. Iets wat niet lukte en iets waar hij achteraf ook wel blij om was. Het was de tijd er nog niet voor en

dat was precies ook een van de redenen die hem aan het denken had gezet. Toen hij, net terug uit Vietnam, als jonge luitenant gestationeerd werd op het Pentagon en hem verzocht werd wat stukken naar het Witte Huis te brengen, werd hij geconfronteerd met demonstrerende studenten aan de andere kant van de weg. Deze studenten richtten zich toen ook tegen hem in uniform, terwijl hij zich juist – gezien hun leeftijd – heel verbonden met hen voelde. Zijn primaire gedachten waren toen: jullie weten niet wie ik ben, we zijn gewone *kids* die proberen op te groeien.

Marlantes wees er in Den Haag ook op dat Vietnam voor de Verenigde Staten de eerste oorlog was waarin de hogere klasse niet meevocht. De beelden van de oorlog die geschetst werden, waren voornamelijk die van films en die waren vooral surrealistisch. Voor hemzelf brak er ook persoonlijk een zware tijd aan die zich kenmerkte door een vlucht in seks, drank en drugs. Zijn huwelijk veranderde daar niet veel aan en het zou dertig jaar duren voordat hij zijn eigen Vietnam-ervaringen van zich af kon schrijven. Uiteindelijk is *Matterhorn* een helende ervaring voor Marlantes geweest.

De weg die hij tot dit schrijven had afgelegd, wist de auteur aan Timmermans haarfijn uit te leggen. Hij begon zelf met het lezen van de bekende auteurs uit het verleden, die op hun beurt ook zo treffend verslag hebben kunnen doen van hun oorlogservaringen. Zoals de Duitse schrijver Erich Maria Remarque, auteur van het wereldberoemde boek *Van het westelijk front geen nieuws*, maar ook Lev Tolstoj, de auteur van *Oorlog en Vrede*, en Joseph Heller van *Catch-22*. Het zijn echter vooral de Britse oorlogsdichters uit de Eerste Wereldoorlog, Siegfried Sassoon en Robert Graves, die met hun poëzie een gevoelige snaar bij hem raakten. Terloops gaf hij nog wat kenmerkende adviezen die bij zijn werk lijken te pas-

je niet meer los

■ Veteraan Karl Marlantes met zijn boek Matteredhorn.

sen: 'probeer geen God te zijn' en 'de kracht van literatuur is dat je in iemand anders zijn hoofd kunt zitten.'

Misvattingen

Ondertussen heeft Marlantes met zijn roman Matteredhorn ook enkele misvattingen over de Vietnamoorlog bijge-

steld. Dat roept ook de nodige vragen op en hij moest bij de interviewsessie uitleggen dat er destijds zeker racisme bestond. Ook bij de troep onderling, maar nooit aan de frontlijn. Terug in het kamp was het echter vaak alsof alle verhoudingen in de VS, inclusief de segregatie van rassen, weer opgang deden

alsof ze nooit weg waren geweest.

Ook de verhalen over excessief drugsgebruik in Vietnam moeten volgens de Amerikaanse veteraan in zijn context gezien worden. Het werd ook absoluut niet geaccepteerd onder de eenheden die diep in de jungle de gedemilitariseerde zone trachtten te behouden. Het was veel meer iets voor de troepen in de achterhoedegebieden en de militairen die achterbleven op het basiskamp. Drank daarentegen was wel weer iets typisch wat de mannen, maar ook officieren in het gevecht, veelvuldig gebruikten. Kenmerkend was de uitspraak over een officier met twee veldflessen. 'Een met bourbon en de ander met whisky.'

Begrip

Het belangrijkste pleidooi dat uit het werk van Marlantes naar voren lijkt te komen, is het vragen om begrip van de samenleving. Vooral het nog niet vertaalde tweede boek is daar duidelijk in. 'Wat vragen wij van een jongeman die aan de ene kant als een opschepper beschouwd wordt als hij trots is? Wanneer hij ergens over klaagt, is hij een zielig figuur en wanneer hij over afschuwelijke gebeurtenissen vertelt, dan is hij hard en afgestompt. Het lijkt nooit goed te zijn en toch moet zo'n jonge veteraan dan maar zijn weg vinden om niet te zwijgen.'

In het nawoord van dit tweede boek doet hij dan ook een klemmende oproep: 'We moeten eerlijk en open zijn over beide kanten van de oorlog. Hoe meer we realiseren wat oorlog ons kost, niet alleen in dood en in dollars, maar ook in de beschadigde gedachten, zielen en families, hoe onwaarschijnlijker het wordt dat we ons kostbaarste bezit zullen verspillen. Onze jeugd.'

Matteredhorn – Karl Marlantes

€ 22,95

Uitgeverij Meulenhoff (www.meulenhoff.nl)

ISBN 9789029087292

Dochter van een kampkind

In **Dochter van een kampkind** beschrijft oud-staatssecretaris Jet Bussemaker hoe de oorlog altijd in haar jeugd aanwezig was. Met op de eerste pagina's vermeld de indrukwekkende toespraak die ze als bewindspersoon tijdens de nationale herdenking op 4 mei 2008 op de Dam in Amsterdam uitsprak, wordt de toon gezet. Grootvader Bussemaker was marine-officier en flottieljescommandant bij de onderzeedienst. Onder

zijn leiding werden op 12 december 1942 vier Japanse transportschepen in de Golf van Siam tot zinken gebracht. Op 15 december 1941 liep zijn vlaggenschip O16 in de buurt van de Tiomaneilanden op een mijn. Eén man overleefde de ondergang van de O16. Bussemaker beschrijft op pakkende wijze hoe haar vader daarna de oorlog als kampkind in Nederlands-Indië overleefde. Zonder schroom verhaalt ze over de individuele confrontaties tussen vader en dochter over de toenmalige beelden van goed en kwaad. In 1988 reisde ze met haar vader naar Indonesië. Vanaf dat moment zijn de verhalen van haar vader

een onderdeel van haar leven geworden. **Dochter van een kampkind** is een prachtig egodocument doordat de verbreding is gezocht naar het heden en de toekomst. In hoofdstuk V geeft Bussemaker aan op welke wijze zij probeert haar informatie over de oorlog te delen met haar dochter Sascha. Duidelijk wordt dat de oud-staatssecretaris niet alleen doordrongen is van het belang van de toekomst van de herinnering, maar daar met dit boek zelf ook nadrukkelijk een bijdrage aan heeft geleverd. (KvBW)

Dochter van een kampkind – Jet Bussemaker

168 pagina's, met zw/w foto's

€ 14,95

Uitgeverij Thoreris, Amsterdam (tel: 020-6163230)

www.thoreris.nl en www.indischherinneringscentrum.nl

ISBN 9789072219589

De oorlog van mijn vader

In **De oorlog van mijn vader** heeft Geert Smolders de oorlog van zijn vader, soldaat A.J. (An)Dré Smolders – legernr.

270311230 – onderdeel 1-2-5-6 RI, zorgvuldig gereconstrueerd en gedocumenteerd. Dré Smolders ging niet uit vrije wil naar Nederlands-Indië. Hij wilde niet weg uit zijn eigen vertrouwde omgeving, had zijn toekomst op een rijtje, wilde verder studeren, was een verdienstelijk voetballer en vond zichzelf niet geschikt als militair. Na terugkeer benadrukte hij de negatieve aspecten van zijn verblijf in Indië en decennialang wilde hij niet naar reünies. Het beeld dat de korte

dagboeknotities oproepen, is soms beangstigend levensecht. De aantekeningen over een dagactiviteit, patrouilles of een voetbalwedstrijd geven een inkijkje in het dagelijkse bestaan van de Zwarte Panters, de soldaten van 1-2-5-6 RI. Als er in het voorjaar van 1949 verschillende doden te betreuren zijn, voel je in de korte notities de pijn en als het ware zijn verlangen naar post van thuis. Met **De oorlog van mijn vader** geeft Geert Smolders een gezicht aan die soldaten die helemaal niet naar Nederlands-Indië hadden willen gaan, maar toch hun taak vervulden. Geen heroïek, maar bittere werkelijkheid van een dienstplichtig soldaat die van begin 1948 tot midden 1950 in de Oost diende. (KvBW)

De oorlog van mijn vader – Geert Smolders

168 pagina's, z/w geïllustreerd

Uitgave in eigen beheer, te bestellen bij Geert Smolders,

tel: 013-5132568 of e-mail: smolders_geert@hotmail.com

ISBN 9789048419814

Loeispannende thrillers van Afghanistanveteraan

Thrillerschrijver Thomas Young heeft ruim vierduizend vliegingen gemaakt als boordwerktuigkundige voor de *Air National Guard*. Hij diende onder meer in Afghanistan, Irak, Bosnië en Afrika. Over zijn eerste missie naar Afghanistan schrijft de auteur: 'Toen ik de eerste keer naar Afghanistan vloog was

ik niet bang om neergehaald en gedood te worden, maar om neergehaald en niet gedood te worden.' En dat zou de aanleiding kunnen zijn geweest voor zijn eerste thriller **Missie: Mullah**, waarin een C-130 Hercules van de Amerikaanse luchtmacht in het noordoosten van Afghanistan door rebellen uit de lucht wordt geschoten. Aan boord is een hooggeplaatste mullah, lid van de taliban, die op weg is naar de gevangenis waar hij verhoord zou worden. Een strenge winterstorm maakt het onmogelijk om de paar overlevenden van

de crash, copiloot majoor Michael Parson, de vrouwelijke tolk sergeant Gold en de mullah, te redden. Wat volgt, is een barre tocht in een ijzige sneeuwstorm en door een onherbergzaam gebied waarin zij door rebellen worden achtervolgd.

Young weet in precieze beschrijvingen de lezer mee te nemen in huiseringwekkende ontberingen en angstaanjagende confrontaties met de vijand. Zijn oog voor detail van militair materieel en militaire operaties maken deze thriller extra toegankelijk en herkenbaar voor veteranen.

Majoor Parson en sergeant Gold komen terug in Youngs nieuwste thriller **Stille vijand**. Een nóg spannender boek, waarin de karakters van de hoofdpersonen aan de hand van

onmogelijke dilemma's en keuzes op leven en dood verder worden uitgewerkt. Majoor Parson is inmiddels piloot van een C-5 Galaxy en heeft de opdracht gekregen om de gewonden van een bomaanslag in Kabul, onder wie sergeant Gold, naar een militair hospitaal in Duitsland te transporteren. Maar net na de take-off meldt de verkeersleiding dat er een bom aan boord is. Als het vliegtuig onder een bepaalde hoogte zakt, zal de bom exploderen. Dit leidt tot een helletocht waarbij de ene na de andere natie het luchtruim sluit. Parson, Gold en de gewonden zitten op grote hoogte gevangen totdat zij zelf of iemand op de grond een uitweg hebben gevonden. Ondertussen raakt de levensreddende medicijnvoorraad voor de gewonden op en blijkt er ook nog een terrorist aan boord. Lezers die bang zijn voor vliegen, doen er verstandig aan dit boek links te laten liggen, maar voor ieder ander is dit een tandenknarsende actie-thriller waarin je je samen met Parson in de cockpit waant van een vliegtuig dat elk moment kan ontploffen of neerstorten. *Fasten your seatbelts* (voor zover dat zin heeft)! (AS)

Missie: Mullah / Stille vijand – Thomas Young
256 pagina's / 303 pagina's
€ 17,95 / € 17,95
Uitgeverij Luitingh, Amsterdam (tel: 020-5307340)
www.uitgeverijluitingh.nl
ISBN 9789024559602 / ISBN 9789024539864

Bosatlas van de geschiedenis

Ruim 4,5 kilo weegt de zeer luxe uitgevoerde **Bosatlas van de geschiedenis van Nederland**. Met meer dan 1.500 (overzichts)kaarten en zeer duidelijke afbeeldingen is dit misschien wel het meest complete naslagwerk van de Nederlandse geschiedenis. Van de prehistorie en het Romeinse rijk tot de missie in Afghanistan. De kaarten worden begeleid door een informatieve en prettig leesbare tekst. Iedere historische periode eindigt met een paginagrote kaart van Nederland, met daarop het cultureel erfgoed uit het betreffende tijdperk in het Nederland van nu. Ruime aandacht is er voor de Nederlandse inzet bij operaties buiten de eigen landsgrenzen. In Korea bijvoorbeeld, met kaarten over het verloop van de strijd, maar ook een sprekende illustratie over het Nederlandse aandeel in de slag bij Hoengsong op 12 februari 1951. Ook de latere missies, zoals in Libanon, Bosnië, Irak en Afghanistan worden prachtig uitgebeeld. Aan de Tweede Wereldoorlog is een heel hoofdstuk gewijd. Met heel veel kaarten, van onder meer de legering van de gemobiliseerde eenheden op 10 mei 1940, de situatie op de Grebberberg op 11 en 13 mei en van de Nederlandse verzetsdaden. Blijft alleen de prijs. Die is fors, maar zeker de moeite waard. De atlas staat garant voor uren lees- en kijkplezier. (MW)

De Bosatlas van de geschiedenis van Nederland
576 pagina's
€ 119,95
Noordhoff Uitgevers, Groningen (tel: 050-5226888)
www.bosatlasgeschiedenis.nl
ISBN 9789001120948

Ook verschenen Achterhoekse veteranen

De Historische Kring Neede bracht twee boeken uit die met flinke korting aan veteranen worden aangeboden. In **Needse jongens overzee** komen elf Achterhoekse veteranen aan het

woord die hun dienstplicht vervulden in Nederlands-Indië. Hun verhalen zijn geïllustreerd met veel foto's. In **Geen recht om te zwijgen** staan de belevenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog van een aantal Achterhoekse veteranen centraal. Ze vertellen over het verzet en de bevrijding door het Engelse leger.

Needse jongens overzee. Belevissen van Needse militairen in

Nederlands-Indië in de periode 1945-1950 – J.C. Leerink
132 pagina's

€ 19,95 (voor veteranen € 10,95 inclusief verzendkosten)
Geen recht om te zwijgen – Historische Kring Neede, Oranjevereniging Neede
204 pagina's

€ 21,95 (voor veteranen € 11,95 inclusief verzendkosten)
Te bestellen door overmaking op 674211111 t.n.v. Historische Kring Neede o.v.v. titel en naam en adres besteller.

Het dorp met de rode toren

Nadat van hem in 2005 *Indië moet vrij* verscheen, ontstond bij Indië-veteraan Harke Hibma het idee een tweede boek te schrijven over de aanloop naar zijn uitzending met het Friesland Bataljon naar Nederlands-Indië. In **Het dorp met de rode toren** verhaalt de auteur over zijn jeugd, de crisistijd, de dienstplicht en de Tweede Wereldoorlog op het Friese platteland en met name in het plaatsje Sexbierum.

Het dorp met de rode toren – Harke Hibma
498 pagina's, z/w geïllustreerd
€ 35,-
Uitgeverij Elikser, Leeuwarden (tel: 058-2894857)
www.elikser.nl
ISBN 9789089542540

Leren van de geschiedenis

Dat hij benaderd werd voor de nieuwe *Checkpoint*-rubriek *Post 2.0* ziet Adriaan de Winter als een geschenk. De e-mailwisseling met een jonge veteraan past namelijk precies bij de huidige missie van de Tweede Wereldoorlog- en Indiëveteraan: de geschiedenis een gezicht geven. Want wie de geschiedenis niet kent, kan er ook niet uit leren.

Door: Janke Rozemuller

Foto: Birgit de Roij

Wie op bezoek gaat bij Adriaan de Winter stuit bij de voordeur op de Latijnse tekst *Nunc aut Nunquam*, oftewel nu of nooit. Het is tekenend voor de daadkracht van de veteraan. “Mijn vader was een strenge man, zeer consciëntieus en oprecht. Hij zei altijd: ‘Willen is kunnen’ en ‘Kan niet bestaat niet.’ De spreuk bij de voordeur is daar een afgeleide van.” Het gezin De Winter bleef tijdens de Tweede Wereldoorlog met diezelfde instelling in Rotterdam wonen (zie ook *Checkpoint 7-2009*), ook al verloren zij tweemaal hun huis en was er later bijna dagelijks luchtalarm. “De bombardementen op Rotterdam, in 1940 door de Duitsers en in 1943 door de Amerikanen, met zoveel doden en gewonden waren bijna niet te verwerken gebeurtenissen”, vertelt De Winter. In de oorlogsjaren inspireerde het hem tijdens zijn bouwkundige studie: hij wilde vernieuwen in plaats van vernielen.

Wreed

De Winter sloot zich aan bij het verzet, maar werd opgepakt en belandde in Kamp Amersfoort. Tijdens een transport naar een onbekende bestemming in Duitsland wist hij te ontsnappen, waarna hij via allerlei omzwervingen aansluiting vond bij de 51e Highland divisie. Als tolk bij de Schotten

Naam en leeftijd:

Rang en functie:

Uitzending:

Is nu:

Hobby's:

Hekel aan:

Beste oorlogsfilm/-boek:

Adriaan de Winter (85)

pelotonssergeant

WO II en Nederlands-Indië

gepensioneerd

schrijven en dichten

slechte politici

geen voorkeur

maakte hij enkele offensieven mee, waaronder die in Noord-Brabant. Toen hij voor bevoorrading in Antwerpen was, werd daar bioscoop REX gebombardeerd. “Van de 900 bezoekers waren er meer dan 500 gedood. Onder hen ook 250 geallieerde militairen. Die kwamen dus niet om aan het front, maar terwijl ze een leuke film zaten te kijken. Zo wreed is oorlog.” De Winter, die al zoveel doden en gewonden had gezien, werd ook nu weer geconfronteerd met de dood. Hij werd ingezet om te helpen bij het ruimen van lijken. Na de Tweede Wereldoorlog werd De Winter met de Stoottroepen uitgezonden naar Nederlands-Indië. “Ook daar heb ik dingen meegemaakt, waarvan je je afvraagt: hoe overleef ik het? Maar dan kwam ik toch weer uit bij die uitspraken van mijn vader: willen is kunnen en kan niet bestaat niet. Als je je koppie laat hangen, dan red je het niet. Toch heb ik eind jaren tachtig een behoorlijke inzinking gehad.”

Praten

Decennialang sprak De Winter hooguit met andere veteranen over wat hem

dwarszat. “We konden nergens anders terecht. Nergens!” Een ontmoeting in 1983 met de toenmalige Duitse ambassadeur in Nederland, wijlen Otto von der Gablentz, betekende een keerpunt in zijn leven. “Ik vertelde hem mijn verhaal en we kwamen gezamenlijk tot de conclusie dat als je de geschiedenis niet kent, je er ook niet uit kunt leren. Ik vond dat prachtig.” Het werd de lijfspreuk van De Winter. Hij houdt lezingen in Nederland en Duitsland, maar incidenteel ook in Engeland en Rusland. “Ik wil dat de jeugd inziet dat wij tot oorlogen komen omdat wij onder meer elkaars culturen en religies niet kennen. Of in ieder geval veel te weinig kennen.” Volgens hem ligt de oplossing in het praten met de ander. “Waarom dragen moslimvrouwen hoofddoekjes? Als je dát probeert te begrijpen, dan kom je er misschien uit. Want jongeren weten dat niet, maar ik wel: vóór de oorlog droegen vrouwen hier ook hoofddoekjes hoor.”

Adriaan de Winter zal samen met Martijn de Rooter de nieuwe, maandelijkse rubriek Post 2.0 verzorgen, zie pag. 45.

‘Contact jong en oud is belangrijk’

Tegen oud-collega's kan Uruzganveteraan Martijn de Ruiter gewoon zeggen dat het op patrouille gaan, het contact zoeken en de taliban laten zien dat Nederlanders 'm niet smeren als er op ze geschoten wordt, een bijzondere adrenalinestoot teweegbracht. “Weer thuis heb ik geprobeerd dat uit te leggen, maar iemand die niet in zo'n situatie zat, kan dat niet navoelen.”

Naam en leeftijd: Martijn de Ruiter (24)
Rang en functie: soldaat I, antitankschutter en *Combat Life Saver*
Uitzending: Uruzgan
Is nu: student HBO-V/activiteitenbegeleider Van Mesdagkliniek
Hobby's: sporten, lezen en sociale activiteiten met vriendin en vrienden
Hekel aan: onrecht, geweld tegen hulpverleners
Beste oorlogsboek: *Reis door de nacht*

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Foto: Fred van Brandwijk

De in Groningen geboren en getogen Martijn de Ruiter wilde altijd al in militaire dienst. Op dringend advies van zijn ouders ging hij, na het behalen van zijn havo-diploma in 2005, eerst naar de Academie voor Lichamelijke Opvoeding. “Al snel was duidelijk dat die opleiding het niet was. Ik solliciteerde bij Defensie en kon in april in Schaarsbergen beginnen aan de opleiding Luchtmobiel.” In oktober 2006 werd De Ruiter bij 13 Infanterie Bataljon Luchtmobiele Brigade in Assen geplaatst. “Daar startte al snel de voorbereiding voor Uruzgan. In eerste instantie oefenden we als Alpha-team. In de loop der tijd werd de groep groter en oefenden we met de genie, de pantserinfanterie en alle andere groepen die het bataljon compleetelden.” Na een verlof ‘dat veel te lang duurde’ vertrok de Stoottroeper in augustus 2007 in het kader van de ISAF-operatie *Task Force Uruzgan*.

Uruzgan

“We reisden in een militair vliegtuig rechtstreeks van Eindhoven naar Kabul. Daar was het behoorlijk heet, meer dan 50 graden. Na twee dagen vertrokken we naar Kandahar Airfield.” Tijdens het vierdaagse verblijf in Kandahar kregen de Nederlanders tijd om te acclimatiseren. Dat betekende: sporten, extra lessen en 's avonds een stuk marsen. “Het was wel heel apart dat dit lukte in die hitte. Blijkbaar kan een lichaam dat gewoon hebben.” De Stoottroepers reisden door naar Kamp Holland in Tarin Kowt waar ze, omdat de voorgangers nog niet waren vertrokken, voor een paar dagen in een grote zaal werden ondergebracht. “Na twee dagen kregen we per vier man een eigen container. We moesten ons voertuig in orde maken en zorgen dat er voldoende eten, water en munitie aan boord kwam. Daarna vertrokken wij naar Chora, de White Compound, en het echte werk kon beginnen.” Het peloton van De Ruiter werd onder meer ingezet bij patrouilles. “Je had bijvoorbeeld kleine patrouilles rond het kamp in het dorpje. We hadden vrien-

delijke patrouilles waar de doelstelling was je gezicht laten zien. We begeleidten en beveiligden de mensen van het Provinciaal Reconstructie Team als die met de dorpsoudsten spraken. Maar vaak hadden we patrouilles waar je het contact met de taliban zocht om ze uit de tent te lokken. Op die manier kregen we zicht op hun posities en werd duidelijk gemaakt dat wij en niet zij de gang van zaken bepaalden. Dat waren spannende patrouilles en die gaven een bijzondere kick en adrenalinestoot. Nu nog mis ik dat gevoel en compenseer dat met zwaar en intensief sporten.”

Oud en jong

Aan het einde van zijn contract verliet De Ruiter in september 2008 Defensie en ging HBO-V studeren. Zijn uitzending maakt nog dagelijks deel uit van zijn leven. “Terug in Nederland merkte ik in contacten dat alleen mensen die in vergelijkbare situaties hebben gezeten, invoelen wat ik heb meegemaakt. Ik denk dat ik uit mijn e-mailwisseling met Adriaan veel kan leren. Ik kan mijn kijk op zaken geven. Ik vind het belangrijk dat jonge en oude veteranen contact met elkaar hebben. Door ervaringen, inzichten, ideeën en gevoelens te delen, kun je elkaar wellicht tot steun zijn.”

Martijn de Ruiter zal samen met Adriaan de Winter de nieuwe, maandelijkse rubriek Post 2.0 verzorgen, zie pag. 45.

De Stoters van het 41e en Nieuw-Guinea

Een rijk militair verleden staat garant voor tal van lustrumherdenkingen. Ook 2012 is in dat opzicht een bijzonder jaar. Zo ging ISAF 10 jaar geleden van start, trok UNPROFOR 20 jaar geleden Bosnië binnen, vertrokken Nederlandse mijnenjagers 25 jaar geleden naar de Perzische Golf en vonden 70 jaar geleden de Slag in de Javazee en de capitulatie van Nederlands-Indië plaats. In deze onvolledige opsomming mag het afscheid van 'ons laatste stukje Indië' in 1962 niet ontbreken. Nieuw-Guineaveteranen van het 41e Bataljon Stoottroepen maken zich 50 jaar na dato op voor hun lustrumreünie.

Door: Martin Elands

Foto: NIMH

Het jaar 1962 was voor het 41e Bataljon Infanterie van het Regiment Stoottroepen een enerverend jaar. Eind maart 1962 besloot Nederland snel militaire versterkingen naar Nieuw-Guinea te sturen om de Indonesische militaire dreiging te kunnen weerstaan. Het zich sinds 1950 voortslepende conflict om Nieuw-Guinea was in een beslissende fase gekomen en de kans op een grootschalige militaire confrontatie werd steeds groter. Ondanks de risico's van de inzet zagen de Stoters hun uitzending met vertrouwen tegemoet. Het bataljon van luitenant-kolonel Dassen, eind 1961 nog uitgeroepen tot 'meest verdienstelijke eenheid' van de Klaverbladdivisie (4e Divisie), was dan ook prima op zijn taken voorbereid.

Inzet

Nadat de compagnieën van het 41e via het Panamakanaal op Nieuw-Guinea waren aangekomen, was er nauwelijks tijd om te acclimatiseren. Vrijwel het gehele bataljon werd begin juli naar de door Indonesische infiltranten bedreigde zuidkust in de omgeving van Kaimana en Fak-Fak gedirigeerd. Samen met onderdelen van het 6e Infanterie Bataljon, het Korps Mariniers en Papoeagidsen voerde het bataljon vervolgens acties uit om de Indonesische infiltranten op te sporen en uit te schakelen.

De Stoters boekten al snel een aansprekend succes toen 53 Indonesische parachutisten zich overgaven aan een patrouille van de B-compagnie. In deze spannende weken van vrijwel voortdurende actie raakte het bataljon enkele keren in vuurgevecht, waarbij de tegenstander flinke verliezen leed en ook enkele Stoters (licht)gewond raakten. Bij een van de vuurge-

■ Bosbivak van het 41e Infanteriebataljon Stoottroepen bij Kaimana, circa 1962.

vechten, op 9 augustus, sneuvelde korporaal G.M. Derks op tragische wijze.

Ruim een week later was de strijd voorbij. Nederland wilde het conflict niet verder laten escaleren en gaf toe aan grote internationale druk om zijn laatste kolonie in de Oost prijs te geven. Enkele dagen nadat Nederland het gebied op 1 oktober 1962 aan de Verenigde Naties overdroeg, vertrok het Stotersbataljon via het Suezkanaal naar Nederland. Het bataljon was letterlijk de hele wereld rond gevaren. Voor zijn prestaties op Nieuw-Guinea werd het 41e Bataljon Infanterie beloond met het Bronzen Schild.

Onderlinge band

Na terugkeer uit Nieuw-Guinea was de diensttijd voor de meeste Stoters vrij snel ten einde. De enerverende periode op Nieuw-Guinea en de sterke kameraadschap ten spijt duurde het tot 2009 voordat er een bataljonsreünie werd georganiseerd. Gezien het succes van die drukbezochte bijeenkomst, besloten Jan Verkuijlen, Tom van Mierlo en Jan van den Bogaard om in 2012 – precies 50 jaar na vertrek en terugkeer – opnieuw een bataljonsreünie te organiseren. Zij hopen op een nog grotere opkomst, maar het valt volgens Van Mierlo niet mee om met alle veteranen van het bataljon in contact te komen: “We zijn al een hele tijd druk bezig om oude kameraden op te sporen. Dat lukt via via gelukkig heel behoorlijk, maar onze adressenlijst is jammer genoeg nog altijd niet compleet. We weten echter dat er nogal wat Stoters van ons bataljon een veteranenpas hebben en dus ook *Checkpoint* lezen. We hebben daarom goede hoop dat we langs deze weg nog veel reacties zullen krijgen. Als Stoter van het 41e mag je deze reünie op 30 mei 2012 in het Brabantse Deurne natuurlijk niet missen!”

Veteranen van het 41e Bataljon Stoottroepen kunnen zich voor de reünie aanmelden bij de organisatoren: Tom van Mierlo, tel: 0495-493501, e-mail: thomasvanmierlo@hetnet.nl; Jan Verkuijlen, tel: 040-2835001, e-mail: j.verkuylen@onsnet.nu of Jan van den Bogaard, tel: 0492-461171, e-mail: 41.nieuw.guinea.bataljon@gmail.com

24 uurszorg voor

Veteranen die zorg nodig hebben, kunnen 24 uur per dag een beroep doen op het Centraal Aanmeldpunt Veteranen. Dat is een loket dat toegang biedt tot het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen (LZV), een samenwerkingsverband op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg. Voorzitter en psychiater Berend Berendsen is trots op deze in 2007 gestarte koepel die de zorg efficiënter en laagdrempeliger heeft gemaakt. "Ik weet nog hoe nadelig het was voor veteranen om telkens bij een ander loket te moeten aankloppen."

Door: Fred Lardenoye

Foto: Jos Morren

“**H**et LZV is er omdat de samenleving vindt dat veteranen met goede zorg de erkenning horen te krijgen die ze verdienen. Geen doekje voor het bloeden, maar omdat er iets speciaals moet worden geregeld voor mensen die vaak in een vroeg stadium van hun leven in dienst van die samenleving dingen hebben gedaan waar ze nog last van kunnen hebben. Ik vind het een voorrecht om daarbij betrokken te kunnen zijn.” Kolonel-arts Berend Berendsen werkt al tien jaar als psychiater binnen de militaire geestelijke gezondheidszorg (MGGZ), waar hij zich aanvankelijk bezighield met groepsbehandelingen van Bosniëveteranen. Nu is hij voorzitter van het LZV. “We kunnen steeds meer op dat gebied, we gaan echt vooruit. Helaas gaat het veelal om aandoeningen die niet eenvoudig als een botbreuk te genezen zijn, waarbij de patiënt na herstel zonder restklachten weer gewoon hard kan lopen.”

LZV

De erkenning en waardering voor veteranen is vanaf begin jaren negentig in een stroomversnelling geraakt. Meest in het oog springend resultaat daarvan op zorggebied is een uniek samenwerkingsverband tussen civiele en militaire instellingen op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg, het LZV, dat in 2007 van start ging. De toegang tot deze zorg wordt gevormd door het Cen-

■ Kolonel-arts Berend Berendsen: “Hoe eerder contact, des te groter de kans op een goede en snelle behandeling.”

traal Aanmeldpunt Veteranen (CAP) in Doorn (zie kader). Berendsen: “Daarna word je volgens de wegen van wat we *stepped care* noemen doorgeleid, passend bij de vraag en niet zo dat je gelijk bij een heel specialistisch instituut of ziekenhuis terecht komt. Maar zo laagdrempelig als mogelijk en zo specialistisch als noodzakelijk. Dat doen we met een groep instellingen die heel verschillend zijn van signatuur, maar allemaal wel gespecialiseerd zijn in zorgverlening aan veteranen. En ze hebben allemaal een toetsbaar kwaliteitsbeleid.” In het LZV werken ongeveer twintig instellingen samen, verspreid over het hele land. “Een van onze belangrijkste

doelen is om de meest geëigende zorg zo dicht mogelijk bij het adres van de veteranen te kunnen leveren. Dat wil zeggen: hoe laagdrempelig het maar kan, in de regio of in de provincie. En als het gaat om de intake, zelfs bij iemand thuis.” Ander voordeel van het samenwerkingsverband is dat veteranen niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. “We proberen het zo in te richten dat mensen heel efficiënt en vloeiend door het systeem geloodst worden. Zodat ze dus niet hun hele verhaal telkens opnieuw hoeven te vertellen, omdat er verder in de keten al gecommuniceerd is wat er speelt.” Berendsen weet uit eigen ervaring dat

veteranen

het ook anders is geweest. “Ik weet nog hoe nadelig het was voor veteranen om telkens bij een ander loket te moeten aankloppen.”

Klachten

De kolonel-arts benadrukt dat het LZV er niet alleen is voor zware psychische klachten. “Wij bieden ook hulp aan mensen die kortdurend last hebben van voorbijgaande klachten om weer hun draai te vinden in de samenleving.” Maar de meest herkenbare cliënten noemt hij veteranen die langdurige, niet vanzelf verdwijnende klachten hebben na een militaire uitzending. “Dan moet je denken aan mensen die jaren na dato ineens bij een gebeurtenis weer geteisterd worden door heel nadelige herinneringsbeelden, nachtmerries en herbelevingen. Of dat het functioneren in het dagelijks leven veel moeilijker wordt, omdat ze een allergie voor bepaalde thema's hebben ontwikkeld. Dat ze heel sterk en geprikkeld reageren op het gevoel dat ze niet erkend of gehoord worden.”

Klachten hoeven volgens Berendsen dus niet rechtstreeks verband te houden met herinneringen aan bijvoorbeeld een bedreigende situatie. “Een veteraan kan in heel gewone situaties met het gezin gevoelens vrijgemaakt zien worden die hem enorm teisteren. Denk aan een vader die zijn kind hoort klagen over het broodbeleg en volledig ontregeld raakt, terwijl hij zich op dat moment niet realiseert dat hij eigenlijk reageert op beelden van hongerende kinderen in oorlogsgebieden. Of denk aan een militair die maanden stress heeft gehad in Afghanistan, omdat hij het idee had dat de commandolijn eigenlijk hele domme dingen deed. Zo iemand krijgt na terugkeer als een ander hem naar zijn gevoel iets oplegt, opnieuw die stressgevoelens van orders die gevaarlijk kunnen zijn.”

PTSS

Het meest bekende klachtencomplex is een posttraumatische stress stoornis (PTSS), al benadrukt Berendsen dat dit

slechts bij een kleine minderheid voorkomt van de gemiddeld achthonderd veteranen die zich jaarlijks via het CAP melden. Onderzoeken wijzen uit dat gemiddeld vijf procent van alle uitgezonden militairen PTSS ontwikkelt, van wie twee procent blijvend. “Dan hebben ze last van indringende herinneringen aan afschuwelijke ervaringen. Dat uit zich in nachtmerries en herbelevingen. Daarnaast zijn er klachten die wijzen op een verhoogde alertheid of prikkelbaarheid. Dat kan zich vertalen in agressie, hevige angstreacties, panieklachten, maar ook dat iemand scherper ruikt, hoort of ziet. Een kenmerk kan ook zijn dat ze behoefte hebben aan risico en zich vooral op hun gemak voelen als ze gevaar lopen.”

Probleem is vaak dat veteranen zelf niet in de gaten hebben dat zij al dan niet ernstige verwerkingsproblemen hebben als gevolg van een uitzending, terwijl zij zich in principe wel zelf moeten aanmelden. Berendsen wijst erop dat het CAP ook een informatie- en adviesfunctie heeft waar vrijblijvend gebruik van kan worden gemaakt. “En het is ook goed om te weten dat er een zorgsysteem is opgebouwd op basis van civiel-militaire samenwerking, waarin veteranen niet per se aangewezen zijn op militaire hulpverlening als zij geen behoefte meer hebben aan contact met Defensie. Omgekeerd geldt natuurlijk ook toegang tot zorg van Defensie als ze het idee hebben dat daar het antwoord op hun problemen ligt.”

Verslavingen

Belangrijk is ook dat de omgeving van een veteraan met problemen zich kan melden bij het CAP. “Als we zo'n signaal krijgen, proberen we contact met zo iemand te leggen. Ook al blijft het principe dat pas als de veteraan contact legt, de hulpverlening wordt opgestart. Het is wel zo dat als we een veteraan zorg bieden, de problemen of klachten van de gezinsleden of partners als een wezenlijk onderdeel van de aanpak wor-

den gezien en dat ook gekeken wordt of desgewenst ook aan hen hulp kan worden geboden. Zo hebben wij binnen het LZV ook een zogeheten meergezinsbehandeling.”

Berendsen wijst op een ‘neerwaartse spiraal’ waar veel veteranen in terecht dreigen te komen als er niet tijdig hulp wordt gezocht. “Vaak komen er dan problemen bij als verslavingen en agressie. Daarom hebben we in onze koepel ook instellingen die gespecialiseerd zijn in de behandeling daarvan. Dat soort zorg gaat vaak gepaard met lange wachtlijsten, maar door onze werkwijze krijgen mensen sneller de zorg die ze nodig hebben.” Berendsen constateert met tevredenheid dat de tijd tussen het oplopen van aandoeningen tijdens een militaire missie en het aankloppen bij hulpverlening terugloopt. “Daardoor neemt ook de ingewikkeldheid en de ernst van de problematiek af. Dus de boodschap is: hoe eerder je contact legt als je merkt dat er iets aan de hand is, des te groter de kans dat het goed, maar ook snel, te behandelen is!”

Centraal Aanmeldpunt Veteranen

Veteranen en hun gezinsleden kunnen voor zorg in relatie met de militaire dienst terecht bij het Centraal Aanmeldpunt Veteranen (CAP) van het Veteraneninstituut. Dat biedt 24 uur per dag en zeven dagen per week informatie en advies. Een telefoontje of e-mail naar het CAP volstaat voor een eerste afspraak, die bij de persoon thuis kan plaatsvinden. Daarna volgt een oriënterend gesprek met een maatschappelijk werker van het LZV. Dat kan leiden tot een advies, een begeleidingstraject of een doorverwijzing binnen het LZV voor een specifiek behandelaanbod.

Centraal Aanmeldpunt Veteranen (CAP)
tel: 0343-474148

e-mail: zorg@veteraneninstituut.nl
website Centraal Aanmeldpunt Veteranen:
www.veteraneninstituut.nl
website LZV (voor meer informatie):
www.lzv-groep.nl

Nieuw-Guineaveteraan zet zich in voor kinderen die het moeilijk hebben

‘Je doet het voor die stralende lach’

De motorrijders en trikers van de stichting CS-Riders organiseren activiteiten voor kinderen in Noord-Nederland die het moeilijk hebben. Dat kan zijn omdat een kind ernstig ziek, mishandeld, verwaarloosd of misbruikt is. Soms wordt er een uitje georganiseerd omdat het gezin een ziektegeval of ernstige problemen heeft (gehad). “Je ziet het kind als het ware opknappen.”

Door: Klazien van Brandwijk-Wiltjer

Nieuw-Guineaveteraan Joop van der Maazen (70) heeft naar eigen zeggen een bescheiden rol tijdens de activiteiten die door de stichting CS-Riders worden georganiseerd. “Ik ben geen lid, organiseer niets, maar maak graag deel uit van de begeleidingsstoet. Als het even kan, meld ik me aan voor een rit. Het is een hele happening. Als we aan komen rijden, komt de hele buurt aanlopen en het kind voor wie we speciaal komen, vindt het prachtig, die grote trikes en motoren.”

Van der Maazen vertelt dat CS-Riders geen motorclub is, maar een stichting die zich inzet voor kinderen. CS staat voor *Custodes Septentrionum*, Bewakers van het Noorden. De motorrijders en trikers komen uit alle lagen van de bevolking en verschillende zijn veteranen. “Er zijn veel veteranen die motorrijden, dus is het ook niet zo vreemd dat we elkaar hier ook tegenkomen.”

Reis

Als 17-jarige zocht de in Drenthe geboren banketbakker Van der Maazen het avontuur. Het liefst wilde hij marinier worden. Dat liep anders. Na de marinekeuring in Voorschoten ging hij voor de EMV (Eerste Militaire Vorming) naar Hilversum, om aansluitend als kok bij

de Mijndienst geplaatst te worden. In 1960 werd hij op *Hr.Ms. Evertsen* geplaatst. “Het was bekend dat de Evertsen naar Nieuw-Guinea zou gaan. Dat vond ik geen probleem. Als jonge vent van nog geen 20, zo vanuit de Drentse klei, wilde ik wat van de wereld zien. Dit was mijn kans. We maakten een prachtige reis. Via de Canarische Eilanden, Azoren, Curaçao, het Panamakanaal, San Diego, Honolulu en Juan arriveerden we na een week of zes in Biak. Fantastisch, fenomenaal!” Aangekomen in Nieuw-Guinea werd de Evertsen onder meer ingezet om te patrouilleren en om militairen, mariniers, te vervoeren. “Ik ging regelmatig als kok met de mariniers mee aan wal. Zo liep ik bijvoorbeeld mee met patrouilles op Gag. Daar ontdekte ik de pracht van de natuur en de warmte van de bevolking. Het werken met de mariniers vond ik altijd heel bijzonder. Bij de marine hadden we buiten de diensten om een ongekende vrijheid. Aan wal had je tropendienst. Dat betekende dat je vanaf half twee je eigen gang kon gaan. Zwemmen, jagen, er met de sloep op uit. Dan leek het wel vakantie.” Op de Evertsen was Van der Maazen bakker en daarnaast stukscommandant. “Als bakker werkte ik ’s nachts. Dan moest ik brood bakken. Omdat we dan geblindeerd voeren, was dat een heet karwei. Er was nauwelijks ventilatie,

want de vijand kon op 6 mijl het gloeien van een sigaret zien. Het kok/bakker zijn was ondergeschikt aan mijn militaire functie. Dat betekende dat ik als het nodig was in de eerste plaats mijn militaire functie moest vervullen.”

Spannende momenten

De sfeer aan boord veranderde toen er meer en meer Indonesische infiltranten Nieuw-Guinea probeerden te bereiken. De patrouilles werden geïntensiveerd en op 15 januari 1962 resulteerde dat in een gewapend treffen tussen de Indonesische en Nederlandse marine. In de Slag bij Vlakke Hoek werd een aantal Indonesische torpedoboten onderschept. Rond half tien ’s avonds meldde het Nederlandse verkenningsvliegtuig BIAK-5 dat zij op ongeveer 30 mijl uit de kust van Nieuw-Guinea drie met hoge snelheid varende boten hadden gespot. “Hoe het toen allemaal precies is gegaan, heb ik naderhand gehoord en gelezen. De commandant in Hollandia gaf de crew van het verkenningsvliegtuig, een Neptune, opdracht tot aanval-

■ Joop van der Maazen (2e van l) aan boord van *Hr.Ms. Evertsen* bij Nieuw-Guinea. Foto: privécollectie Joop van der Maazen

Wie: Joop van der Maazen
Wat: kinderen die het moeilijk hebben een leuke dag bezorgen
Waar: voornamelijk in Noord-Nederland
Wanneer: 2011-heden
Contact: Jan Langelo, e-mail: porvida@cs-riders.nl, website: www.cs-riders.nl
 (donaties zijn ook via deze website mogelijk)

■ CS-Riders willen kinderen, zoals de 8-jarige Justin (r) bij wie een hersentumor werd geconstateerd, een onvergetelijke dag bezorgen. Foto: CS-Riders

len. Dat lukte de eerste keer niet en bij een tweede poging werd de Neptune beschoten. Dat was, hoorde ik later, het signaal voor de Nederlanders om massaal aan te vallen.”

Van der Maazen werd op de Evertsen tijdens die actie ingezet achter het kanon en zorgde voor de opvoer van munitie. “Op een gegeven moment liep het kanon vast. Ik heb hem toen gelost, de granaat overboord geflikkerd en de zaak weer draaiende gemaakt.” Het eerste salvo van de Evertsen trof een van de Indonesische schepen, de *Matjan Tutul*. De twee andere Indonesische schepen keerden en vluchtten, maar het brandende schip voer op volle kracht door. De commandant van de Evertsen

besloot daarop de *Matjan Tutul* tot zinken te brengen. Vervolgens zette hij de achtervolging in op de twee vluchtende boten. Een daarvan werd alsnog geraakt, de ander voer op een rif.

De ervaring bij Vlakke Hoek heeft grote indruk op Van der Maazen gemaakt. “Het was ontzettend spannend. Na de achtervolging en het beschieten van de andere schepen voeren wij terug naar de plaats waar de *Tutul* gezonken was en de overlevenden werden aan boord gehaald. De gevangenen werden verzameld op het helikopterdek en daar verzorgd en gevoed. Ik moest helpen met het verzorgen van de gewonden. Sommigen waren er erg slecht aan toe. Bij ons aan boord is nog een aantal van de

zwaargewonden overleden. De volgende dag hebben wij de gevangenen bij *Kaimana* aan land gezet en overgedragen aan de politie. Deze ervaring hoort ook bij Nieuw-Guinea. Naderhand zei de commandant mij dat er vanwege mijn adequate handelen bij het vastlopen van het kanon zeker een medaille zou volgen. Dat is achterwege gebleven, omdat dat te veel eer voor de vijand zou zijn. Het bleef bij een Nieuw-Guinea Herinneringskruis met ster.”

Ultieme vrijheid

Na de Nieuw-Guineaperiode volgden talloze plaatsingen en avonturen bij de marine. Zo was Van der Maazen op 31 mei 1970 met *Hr.Ms. Utrecht* op